

Parlamentarna skupština

Preporuka br. 1235 (1994) o psihijatriji i ljudskim pravima

1. Skupština uočava nedostatak opšte studije o zakonskoj regulativi i praksi vezanoj za psihijatriju koja se odnosi na sve države članice Saveta Evrope.
2. Ona primećuje, na jednoj strani, značajan razvoj u oblasti prava sudskih precedenata na osnovu Evropske konvencije o ljudskim pravima, kao i to da je, na drugoj strani, Evropski komitet za sprečavanje mučenja i nečovečnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja izneo niz zapažanja u vezi sa postupcima koji se primenjuju prilikom smeštaja u psihijatrijske ustanove.
3. Ona primećuje da je u velikom broju zemalja članica zakonodavstvo o psihijatriji u fazi preispitivanja ili u pripremi.
4. Ona je svesna činjenice da je u mnogim zemljama u toku živa rasprava usredsređena na probleme vezane za pojedine načine lečenja kao što su lobotomija i elektrošok terapija, kao i na seksualno zlostavljanje tokom psihijatrijske nege.
5. Ona podseća na Preporuku pod oznakom R (83) 2 koju je Komitet ministara uputio državama članicama u vezi sa pravnom zaštitom osoba koja pate od mentalnih poremećaja, a koja su smeštena u psihijatrijsku ustanovu kao nedobrovoljni pacijenti.
6. Ona smatra da je došlo vreme da države članice Saveta Evrope usvoje pravne mere kojima će se jamčiti poštovanje ljudskih prava psihijatrijskih pacijenata.
7. Skupština stoga poziva Komitet ministara da usvoji novu preporuku zasnovanu na sledećim pravilima:

i. Procedura prijema i uslovi:

- a. Prisilnom prijemu se sme pribeci samo u izuzetnim slučajevima, pri čemu se moraju zadovoljiti sledeća merila:
  - postojanje ozbiljne opasnosti po bolesnika ili po druge osobe;
  - dodatno merilo može biti uslovljeno bolesnikovom terapijom: propust da se pacijent smesti u ustanovu može dovesti do pogoršanja njegovog stanja ili mu uskratiti pristup odgovarajućoj terapiji;
- b. u slučaju prisilnog prijema, rešenje o smeštaju u psihijatrijsku ustanovu mora doneti sudija, s tim što dužina smeštaja mora biti naznačena. Mora se predvideti mogućnost redovnog i automatskog preispitivanja rešenja. Načela ustanovljena predstojećom konvencijom o bioetici Saveta Evrope moraju biti poštovana u svim slučajevima;
- c. mora se predvideti zakonska mogućnost ulaganja žalbe protiv rešenja;
- d. pri prijemu u psihijatrijsku ustanovu pacijentima mora biti skrenuta pažnja na kodeks prava pacijenata;
- e. kodeks etičkog ponašanja za psihijatre treba sačiniti, između ostalog, na osnovu Havajske deklaracije odobrene 1983. u Beču od Generalne skupštine Svetskog psihijatrijskog udruženja.

ii. Lečenje:

- a. mora se praviti razlika između hendikepiranih i duševno obolelih pacijenata;
- b. lobotomija i elektrošok terapija ne sme biti primenjena bez pismene saglasnosti zasnovane na punoj informisanosti koju daje bolesnik ili neka druga osoba – savetnik ili staratelj – koju bolesnik odredi za svog zastupnika, a takođe ni u slučaju da rešenje ne potvrdi odabrana komisija sastavljena isključivo od psihijatrijskih stručnjaka;
- c. o načinu na koji je pacijent lečen mora postojati tačna i iscrpna dokumentacija;

- d. za negovanje takvih pacijenata neophodan je dovoljan broj bolničkih radnika sa odgovarajućom obukom;
- e. pacijentima se mora obezbediti slobodan pristup "savetniku" koji je nezavisan od ustanove; slično tome, treba obezbediti "staratelja" koji bi se brinuo o interesima maloletnika;
- f. potrebno je uspostaviti nadzorni sistem po ugledu na sistem Evropskog komiteta za sprečavanje mučenja i nečovečnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja.

iii. Problemi i zloupotrebe u psihijatriji:

- a. kodeksom etičkog ponašanja mora biti izričito propisno da je terapeutima zabranjeno prilaženje pacijentima sa seksualnim namerama;
- b. korišćenje soba za izolaciju mora biti strogo ograničeno, a takođe treba izbegavati smeštaj u velikim spavaonicama;
- c. ne treba primenjivati nikakvo fizičko sputavanje. Upotreba farmaceutskih sredstava za obuzdavanje mora biti primerena željenom cilju, s tim što ne sme biti nikakvog trajnog kršenja prava pojedinca na porod;
- d. naučna istraživanja na polju mentalnog zdravlja ne smeju biti preduzeta bez pacijentovog znanja, kao ni protiv njegove volje ili volje njegovog zastupnika, a moraju biti sprovedena u pacijentovom interesu.

iv. Položaj lica lišenih slobode:

- a. svako lice lišeno slobode treba da pregleda lekar;
- b. psihijatrijsko i specijalno obučeno osoblje treba pridodati svakoj kaznenoj ustanovi;
- c. gorenavedena pravila kao i etička pravila treba primenjivati na lica lišena slobode, a naročito negovati poverljivost odnosa sa pacijentom u meri u kojoj je to u skladu sa zahtevima zatočenja;
- d. u pojedinim kaznenim ustanovama treba uvesti program socioterapije za lica lišena slobode koja pate od poremećaja ličnosti.